

**LACRIMI DE SFINȚI.
ASPECTE ALE PRIGOANEI
ÎMPOTRIVA CREDINȚEI,
ÎN SISTEMUL CONCENTRAȚIONAR ROMÂNESC**

Pr. prof. dr. Ioan C. TEȘU
Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae” din Iași

Abstract

The study entitled „Tears of Saints” describes a part of the humility and sufferings of the Romanian Orthodox Church, during the second half of the last century, caused by the Atheist Communist Regime. The author emphasises the brutality of the „reeducation” and of the „Pitești Experiment”, that took part in Pitești Prison. The moral and religious virtues proved by the heroes of the anti-communist fight are described in particular. Some of these sublime characters are contemporary saints who sacrificed their lives in order to save the faith and spiritual values.

Keywords: Communism, Romanian Orthodox Church, „Pitești Experiment”, „reeducation”, repression, contemporary saints.

*„Comunismul a umplut cerul cu sfinți”
(Părintele Arsenie Papacioc)*

Alături de evenimentele negative majore pe care le-a consemnat istoria veacului al XX-lea și în care România a fost implicată covârșitor – cele Două Conflagrații Mondiale – și ca un efect al celei de-a doua, care a dus la reîmpărțirea lumii și a zonei de influență politică și ideologică, spațiul românesc a fost, în a doua jumătate a veacului trecut, laboratorul fatidic al unor experimente umane abominabile, al căror scop esențial și final îl constituia desacralizarea, despiritualizarea și depersonalizarea ființei umane.

Regimul comunist instaurat, în încercarea sa de a impune o ideologie materialistă și atee, a căutat, cu deosebită violență, să elimine orice formă de rezistență, orice activitate sau persoană care

s-ar fi împotrivit tăvălugului ideologic. Astfel, în România de după cel de-al Doilea Război Mondial, a fost creat unul dintre cele mai odioase sisteme concentraționare, al cărui rol l-a constituit izolarea, torturarea și, în multe cazuri, lichidarea brutală, a celor care s-au opus noului sistem politic. Între cei care au avut de suferit, unii dintre ei plătind cu propria viață, s-au aflat elite politice, culturale și teologice ale neamului nostru. Multora dintre aceștia, aflați în zorii vieții lor, le-au fost confiscați și distruși anii tinereții, vârsta idealurilor și a speranțelor personale și comunitare, dintre cele mai frumoase și mai înalte.

Vechile forturi și închisorile de altădată au fost adaptate și destinate aplicării celor mai dure metode de violență împotriva celor care erau considerați, adeseori fără motive reale și fără o judecată obiectivă, „uneltitori” împotriva noii orânduiri politice. Penitenciarele se specializaseră. În închisoarea Târgușor erau întemnițați elevii. Închisoarea de la Pitești a devenit o „insulă a ororii absolute”¹. Aici, în Camera 4 Spital, sub conducerea lui Eugen Țurcanu, a avut loc experimentul sau „iadul reeducării”, la care au fost supuse elitele studențimii românești. Muncitorii au fost închiși la Gherla, unde s-a continuat experimentul început la Pitești, în timp ce între zidurile închisorii de la Aiud și-au găsit sfârșitul mulți și mari intelectuali ai țării. Nici femeile nu au fost exceptate, închisoarea destinată lichidării rezistenței anticomuniste a lor fiind cea de la Mislea. La acestea, se adăugau temutele închisori de la Râmnicu-Sărat, Târgu-Ocna, Galați, Sighetul Marmației sau „Canalul morții” Dunăre – Marea Neagră.

În *Raportul final* al Comisiei Prezidențiale Pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România, elaborat în 2006, se apreciază la peste 130 numărul închisorilor și al locurilor de detenție cu relativ mulți ocupanți, iar cel al victimelor care au suferit în România, din cauza „ciumei comuniste”, în închisori, lagăre, detenție și deportare este evaluat la peste două milioane de persoane.

În toate aceste închisori s-a creat un real „infern”, țara întreagă devenind laboratorul unui experiment trist, ale cărui efecte se mai observă încă și astăzi – primatul materialului față de spiritual, a

¹ Virgil Ierunca, *Fenomenul Pitești*, prefață de Francois Furet, Editura Humanitas, București, 2013, p. 16.

compromisului în fața demnității, a inculturii față de valorile spirituale și integritatea morală etc.

„Experimentul Pitești” și „reeducarea prin teroare”

Dintre toate aceste locuri, violența cea mai mare a cunoscut-o ceea ce supraviețuitorii, martorii și istoricii au numit „iadul de la Pitești”. Inițiat sub formă pașnică la închisoarea de la Suceava, de Alexandru Bogdanovici, fenomenul reeducării a fost exportat la Pitești, unde, între anii 1949 și 1952, s-a desfășurat „cel mai odios capitol al istoriei spațiului concentraționar românesc”². Metode ale reeducării mai mult sau mai puțin violente, brutale sau ideologice, pot fi identificate și în celelalte închisori comuniste: Gherla, Aiud, Târgu Ocna, Canal etc.

Scopul esențial l-a constituit nu doar reeducarea, în sensul valorilor materialiste, ci a vizat pervertirea naturii umane însăși, alterarea ființei în profunzimile ei duhovnicești, distrugerea fundamentelor vieții fizice și spirituale.

Constantin Cesianu, în volumul său *Salvat din infern*, consideră, pe bună dreptate, că întreg sistemul represiv din România celei de-a doua jumătăți a veacului trecut „a avut ca scop nu numai de a frânge, la poporul român, orice spirit de rezistență, ci și de a-l face să înțeleagă faptul că este abandonat de toți, că niciodată nimeni nu-i va veni în ajutor”³. Prin zădărnicierea speranței într-un ajutor exterior, fie că era vorba de alte state sau de semenii chiar cei mai apropiați, regimul comunist, între zidurile acestor închisori, ba chiar și în întreaga țară, devenită un Pitești extins, și-a concentrat lupta asupra sufletelor și conștiințelor umane.

Precum observa, obiectiv, Prof. Petru Ursache, în lucrarea sa *Istorie, genocid, etnocid*, prin acest experiment de „spălare pe creier”, de „vidare” a conștiinței, în scopul impunerii unor false concepții, prin provocarea „șocului revoluționar”, „au fost compromise personalitățile reprezentative, până la decapitarea națiunii în latura spiritualității, pentru a fi redusă la o masă amorfă; dar și instituțiile fundamentale: familia, Biserica, școala, armata; au fost neglijate,

² *Ibidem*, p. 46.

³ Constantin Cesianu, *Salvat din infern*, traducere din limba franceză de Maria Alexe, Editura Humanitas, București, 1992, p. 8.

până la desființare, muzee și monumente. (...) Nici istoria națională, cu voievozii și strămoșii tracasați de năvăliri continue, ca și astăzi, de războaie și de sărăcie, de dezbinări și de sângerări interne, adesea manipulate din afară, nu a lipsit din programul Ocultei, în intenția de umilire și de exterminare a etniei”⁴.

Astfel, reeducarea nu este altceva decât „demonizarea omului, mutilarea sufletului, uciderea lui Dumnezeu, mecanicizarea conștiinței, anularea personalității, dispariția libertății, robia absolută, teleghidarea psihică, condiționarea mentală pe bază de reflexe. Către acest fel de educație se tinde”⁵.

În mod particular, „experimentul Pitești” a avut, potrivit istoricilor, două scopuri: unul imediat și altul general sau strategic. Prin intermediul torturii, cu scopul de a obține cât mai multe informații despre cei care se împotriveau ideologiei comuniste, se urmărea de fapt lichidarea vârfurilor acestui neam, din toate domeniile, a intelectualității românești, pentru ca, apoi, prin intermediul noilor slujitori, de multe ori agramați și lipsiți de o pregătire intelectuală și profesională minimă, dar buni executanți ai ordinelor de la centru, să fie impusă, propagandistic, noua ideologie. Pentru a da naștere „omului nou”, cu o mentalitate revoluționară, „era necesară, în primul rând, distrugerea vechii societăți: din acest motiv, au fost decapitate elitele din toate domeniile de activitate și s-a realizat o inversiune a scării valorilor prin înlocuirea lor cu oameni de la periferia societății. Pericolul imediat l-au constituit astfel vârfurile studențești, cei care urmau să le ia locul, în mod natural, vechilor elite”⁶.

Ioan Ianolide, în volumul *Întoarcerea la Hristos. Document pentru o lume nouă*, identifică patru etape ale reeducării: 1. Distrugerea totală sau anihilarea, prin forță, a oricărei forme de rezistență și

⁴ Petru Ursache, *Istorie, genocid, etnocid*, ediția a doua, cu prefața lui Adrian Alui Gheorghe și cu postfața Magdei Ursache, Editura Eikon, București, 2017, p. 11.

⁵ Ioan Ianolide, *Întoarcerea la Hristos. Document pentru o lume nouă*, ediție îngrijită de Mănăstirea Diaconești, cu un cuvânt înainte de Părintele Gheorghe Calciu-Dumitreasa, Editura Christiana, București, 2016, p. 83.

⁶ Alin Mureșan, Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului în România, *Pitești. Cronica unei sinucideri asistate*, prefață de Ruxandra Cesereanu, Editura Polirom, 2007, p. 238.

provocarea „șocului revoluționar”, în vederea acceptării reeducării; 2. „Autodemascarea”, proces prin care erau divulgate și repudiate, în scris, evenimentele din trecut și din prezent; 3. Lepădarea, batjocorirea și profanarea tuturor valorilor din trecut: Dumnezeu și credință; Neam, istorie și țară; familie și morală; 4. Acceptarea de a deveni „reeducator”, adică din torționat torționar și de a participa la reeducarea altora, în special a celor mai buni prieteni, pentru a dovedi, astfel, deplina transformare. În cazul în care autodemascarea nu părea sinceră sau procesul nu era deplin încheiat, se relua, cu și mai multă violență, prin chinuri și torturi mai intense⁷.

În cadrul reeducării prin tortură, așa cum a fost ea practică la închisoarea din Pitești, un moment esențial îl constituia așa-numita „demascare”, care avea patru etape. Cea dintâi o reprezenta „demascarea externă”, prin care deținutul era obligat să mărturisească, în scris, ceea ce ar fi ascuns la anchetele anterioare ale Securității. Trebuia să îi demaște pe toți cei care i-au fost complici în libertate. Cu cât denunțul era mai amănunțit, cu atât autorul lui proba loialitatea față de noul regim. A doua fază era „demascarea internă”, prin care cel închis și schingiuit (demascările de bună voie au fost rare) trebuia să îi trădeze și să îi incrimineze pe cei care l-au îmbărbătat ori s-au purtat bine cu el în închisoare: prieteni, colegi de detenție, gardieni cu un comportament mai binevoitor etc. Faza a treia a reeducării – după ce, în prealabil, în etapele anterioare deținutului îi fusese distrusă personalitatea, iar valorile morale îi fuseseră înlăturate – o constituia „demascarea morală publică”, în cursul căreia cel torționat trebuia să critice și să se dezică de tot ceea ce avusese mai sfânt și mai nobil, în viața sa, valori morale și religioase. Așa cum arată Dr. Nicu Ioniță, în cadrul acestei demascări publice „nimic nu a fost cruțat, totul a fost pus în discuție, totul a fost contestat și pângărit: societatea, școala, biserica, familia”.

„Societatea în care ne-am născut, am trăit și care, implicându-ne, ne-a oferit șansa de împlinire, a fost «injustă și amorală», «putredă», și «de-a dreptul odioasă» și, ca atare, «trebuie distrusă și sfărâmată din temelii și aruncată la lada cu gunoi a istoriei». Această

⁷ Ioan Ianolide, *op. cit.*, p. 96.

societate era caracterizată ca una în care «exploatarea celor mulți este instrumentată de o clică de politicieni veroși» și «trebuie să piară și să fie înlocuită cu o nouă societate mai bună și mai dreaptă, în care oamenii muncii să beneficieze de aceleași drepturi, după modelul oferit cu mărinimie de țara sovietelor».

Școala în care am învățat și care ne-a definit personalitatea, înscriindu-se în orizontul culturii n-a fost decât «un instrument de pervertire a educației noastre care a condus la deformarea gândirii și la mutilarea conștiinței noastre, la amputarea viselor și la sufocarea aspirațiilor noastre» și «noi, cei de aici, suntem victimele acestui perfid sistem educațional». «Lumina vine de la răsărit, de aceea să ne străduim și să ne însușim învățăturile marilor dascăli sovietici» (...).

Biserica în care am crezut și care a contribuit din plin la conturarea profilului nostru moral, cultivând partea cea mai de taină a ființei noastre, n-a fost decât «o sursă ineputabilă de otravă, care a înveninat sufletele oamenilor, adormindu-le rațiunea și înrobindu-i pentru totdeauna unui mod de viață smerit, de supușenie și renunțare, la o condamnată sclavie» (...).

Patria, marea noastră familie națională și simbol al devenirii noastre istorice, a fost contestată și repudiată de colegii noștri. Ea, patria, «reprezintă un amalgam de etnii, în care elementul slav este preponderent» și de aceea, «prezența alături și în sânul mării patrii a comunismului sovietic, a proletariatuului internaționalist, este singura justificare a existenței sale» (...).

Familia, leagănul sfânt al copilăriei noastre, izvorul nesecat al tuturor resurselor noastre biologice și spirituale, izvorul de nădejde al deznădejdilor noastre și sursa de liniște a vieții noastre bătute de neliniște, n-a fost decât «o retortă, în care disponibilitățile și inocența noastră au fost speculate în vederea structurării unui robot insensibil și amoral, a unui monstru cu chip de om și, de aceea, această familie, cuib de viespi, trebuie renegată». (...) «Familia poartă vina nenorocirilor noastre» (...) «a deformărilor noastre, de aceea este de condamnat»⁸.

⁸ Dr. Nicu Ioniță, *Experimentul Pitești. Spălarea creierului și reeducarea prin tortură în România comunistă. Mărturia personală și științifică a unui supraviețuitor*, Editura Eikon, București, 2016, pp. 43-44.

Un model de demascare publică ne descrie și Virgil Ierunca. Aceasta trebuia, în mod obligatoriu, să atingă mai multe obiective: realizarea unei autobiografii, care trebuia să pornească de la cele mai îndepărtate rude din arborele genealogic, pe care deținutul le știa și, în mod deosebit, din familia sa directă: părinți, frați, surori, rude apropiate. La fiecare dintre acestea, trebuia să le identifice sau să inventeze cât mai multe aspecte negative, tare ereditare și defecte morale, din cauza cărora cel supus reeducării ar fi ajuns în această situație deplorabil de degradantă, caracterizată prin mentalitatea legionaro-burghezo-moșierească, împotriva căreia acum lupta.

Urma ponegrirea istoriei, care ar fi consemnat prezența unor domnitori și voievozi ticăloși, animați doar de interesele lor meschine, slujitori ai Puterilor străine și asupritori fără milă ai poporului român. Domnitorii de altădată erau socotiți slugi fidele ai unor ierarhi și popi destrăbălați ai unei Biserici retrograde care exploata masele populare. Astfel, Ștefan cel Mare era un domnitor abuziv și imoral, preocupat doar de a-și satisface plăcerile inferioare și a-și asigura propria bunăstare. Mihai Viteazul trebuia descris ca un arogant și egoist, exploatare nemilos al poporului. Avram Iancu ar fi fost o slugă supusă a imperialilor spoliatori de la Viena, care i-ar fi promis titluri și stăpânie, dacă va vinde poporul, iar la urmă, l-ar fi refuzat și înlăturat. După același model, trebuiau „demolate” toate personalitățile istoriei naționale și trebuia subliniat ajutorul primit de la Răsărit, adică de la popoarele slave, care ar fi urmărit dezrobirea românilor, eliberarea lor deplină de sub jugul asupririi burghezo-moșierești.

Se continua cu profanarea religiei și a credinței creștine. Fecioara Maria trebuia descrisă ca o femeie de moravuri ușoare, în timp ce Domnul Iisus Hristos era considerat un desfrânat, mai păcătos chiar decât celebrul Rasputin. Biserica era o afacere comercială murdară; sfinții erau niște nebuni și mincinoși, iar preoții trebuiau descriși ca niște spirite întunecate și imorale, care urmăreau ținerea oamenilor în ignoranță și obscurantism, pentru a-i putea corupe și exploata mai ușor.

Se trecea, apoi, la demascarea și ponegrirea mișcării legionare, pe care deținutul era obligat să o facă, chiar dacă nu era legionar. Alături de membrii acestei mișcări, trebuiau înfierăți conducătorii

și membrii tuturor partidelor politice, cu excepția singurului partid care ar fi dorit instalarea binelui general: Partidul Comunist.

Pentru a fi cât mai convingător în fața „comitetului de reeducare”, deținutul trebuia să aducă argumente cât mai numeroase și mai bogate, uneori pur și simplu fabulând, să participe la discuții, altfel era considerat nesincer, iar procesul era reluat de la prima lui etapă⁹.

Aspectul cel mai înspăimântător al reeducării îl reprezenta etapa în care deținutul, pentru a-și arăta profunzimea transformării sale ideologice, participa la reeducarea celorlalți și, în mod deosebit, a celor mai buni colegi și tovarăși de ideal și de chinuri. Atrocitatea acestei etape rezidă și în aceea că, așa cum s-a întâmplat la Pitești, unde erau închiși tineri studenți, aflați la vârsta dobândirii și slujirii unor idealuri înainte, după ce se deziceau de acestea, depersonalizându-se, trebuiau să renunțe la ultimele semne de umanism și moralitate, torționându-i pe prietenii cei mai apropiați și colegii de suferință.

În această a patra etapă a reeducării, practic, celui reeducat i se anihilau ultimele puteri fizice și resurse morale, el trebuind să devină, la rândul său, torționar și călău.

Studiind obiectiv experimentul care s-a desfășurat la Pitești, Alin Mureșan identifică și el cinci etape sau stadii ale procesului: „I. câștigarea încrederii și obținerea de informații despre activitatea politică; II. torturarea; III. autodenunțul acțiunilor anticomuniste din exteriorul, dar și din interiorul închisorii; IV. autoflagelarea morală; și V. transformarea forțată în agresor”¹⁰.

Așa cum era înțeleasă, reeducarea în spiritul materialismului istoric nu însemna altceva decât „demonizarea omului, mutilarea sufletului, uciderea lui Dumnezeu, mecanicizarea conștiinței, anularea personalității, dispariția libertății, robia absolută, teleghidarea psihică, condiționarea mentală pe bază de reflexe. Către acest fel de educație se tinde”¹¹.

Artizanal acestui experiment, în închisoarea de la Pitești, deși totul se făcea cu încuviințarea nomenclaturii comuniste de la vârș,

⁹ Virgil Ierunca, *op. cit.*, pp. 36-38.

¹⁰ Alin Mureșan, *op. cit.*, p. 48.

¹¹ Ioan Ianolide, *op. cit.*, p. 83.

a fost Eugen Țurcanu, din părțile Sucevei, un parvenit, care, anterior, simpatizase cu mișcarea legionară și care, acum, spera ca, după îndeplinirea acestei „sarcini”, să fie recompensat cu un grad în Securitate¹². Această bestie umană a fost secondată de un întreg aparat de slujitori fideli, a căror plăcere sadică era chinuirea semenilor lor, provocarea și perfecționarea de tot mai multe și mai insuportabile suferințe.

Sub directa lui observație, în Camera 4 Spital, de la Pitești, care ar fi trebui să fie loc de infirmerie, s-a desfășurat poate cel mai crunt act de barbarie împotriva umanității, după cum l-a caracterizat A. Soljenițîn, un act fără precedent în istoria rasei umane.

Ioan Ianolide identifică trei tipuri de gardieni sau torționari: „*Tipul Georgescu*. Prost și rău. Incult și opac. Labil moral și ros de orgolii. Inferioritate care urăște tot ce e superior. Slugarnic și totuși avid de putere. Un fel de Iudă care-și urăște Mântuitorul tocmai pentru că se simte strivit de divinitatea Lui. Un fel de Smerdiakov, plin de toate complexe de inferioritate, care așteaptă numai însămânțarea ideilor lui Ivan. (...) *Tipul Florea*. Om simplu, aproape incult. Lipsit de educație morală, dar având un fond moral. Apt să învețe, dar incapabil să discearnă ideile. Încărcat de instincte pe care nu le cunoaște și nici nu le stăpânește. Avid de viață, de putere, de bani. Încântat de grade, uniforme și vorbe mari. În structura lui, răul nu este mai mare decât binele, dar binele nu este fructificat, din care cauză poate fi ușor speculată partea negativă din el. Deci el nu este atât o victimă a naturii lui, cât a mediului social care l-a lipsit de educație. (...) *Tipul Iosif*. Aceștia sunt oameni simpli, dar inteligenți, echilibrați sufletește, plini de bun simț, omenoși și adesea credincioși. Ei au devenit temnicheri de nevoie. Asupra lor s-au făcut presiunile de rigoare spre a-i

¹² Unul dintre cei care l-au cunoscut la Pitești, Nicolai Popa, îl descrie astfel: „Un tip sadic și dornic de afirmare cât mai rapidă, era adeptul transformării omului prin forță, teroare și umilință, dovedindu-se omul cel mai potrivit pentru planul adus de la Moscova și îmbunătățit la București, în scopul de a fi aplicat în România. Simțind acest lucru, Țurcanu se va arăta un elev docil și harnic, căutând să-și însușească toate cunoștințele aduse de către instructorii veniți din capitală. El știa că nu trebuie să se grăbească; își va recruta cu atenție pe viitorii colaboratori și nu va face decât pregătirea subtilă a metodelor ce urmau a fi puse în practică”. Cf. Nicolai Popa, *Coborârea în iad*, Editura Axa, Botoșani, 2009, p. 62.

transforma în criminali, dar fără rezultat. Sufletele lor au respins mișelia. Riscul pe care și l-au asumat și ale cărui consecințe le-au suferit a fost eliminarea din profesie. Aceștia au fost puțini, dar au fost. Cu astfel de oameni, foștii deținuți simt o plăcere să se în-tâlnească. Între ei s-au stabilit niște neobișnuite și durabile punți sufletești. Ei au rămas oameni onești în societate, mulțumindu-se cu puțin”¹³.

Teroarea și tortura – mijloace de impunere forțată a ideologiei atee

Metodele de tortură care au fost practicate în procesul de reeducare de la Pitești sunt greu de imaginat. Simpla enumerare a lor înspăimântă și astăzi, la peste jumătate de veac. Din dorința de a nu șoca, ci de a avea o imagine cât mai exactă a acestor atrocități, cu speranța că ele nu se vor mai repeta niciodată, cităm o parte a acestora: „În ceea ce privește bătaia propriu-zisă, prima fază era cea a lovirii la comun, când se dădea cu pumnul, palma, piciorul ori ciomagul în orice zonă a corpului. Când erau anihilați și paralizați de șoc și de durere fizică, se trecea la torturarea individuală, pe rând, a tuturor celor din cameră, în timp ce restul deținuților priveau îngroziți schingiuirea colegilor și prietenilor. (...) Torturarea lor putea dura oricât, între o zi și câteva săptămâni, până când se intra în următoarea fază, în care li se cereau mai întâi informații. Practic, până în acel moment, tinerii erau bătuți fără să le fie foarte clar de ce. Acesta era alt moment de cumpănă pentru cei torturați, întrucât trebuiau să decidă dacă își trădează colegii rămași în libertate, uneori chiar membri ai familiei, ori dacă îi înfundă pe agresorii lor – verbal, desigur, întrucât fizic era deja imposibil. Având în vedere că fuseseră supuși torturii timp de câteva zile și nopți – în alte cazuri, câteva săptămâni –, numărul celor care cedau începea să crească.

Dincolo de torturile fizice (bătăi la tălpi, la fese, călcatul în picioare, lovituri în stomac ori viscere, statul în diferite poziții fixe zile întregi, fără posibilitatea de a se mișca etc.), și celelalte episoade ale zilei constituiau un prilej de chinuire a victimelor.

¹³ Ioan Ianolide, *op. cit.*, pp. 69-71.

Astfel, mesele erau servite fie prin turnarea mâncării fierbinți pe gât, fie obligând victimele să se așeze în patru labe, cu mâinile la spate, și să se folosească doar de gură, ba uneori să și guițe ca porcii. Scoaterea «la program» (adică la toaletă) se făcea în grabă maximă, o dată pe zi, iar cine nu apuca să își satisfacă necesitățile firești era nevoit să folosească mai târziu, în celulă, gamelele din care mânca, fără să aibă dreptul de a le arunca ori de a le spăla, astfel că unii deținuți își îngurgitau fecalele de bunăvoie, pentru a putea primi mâncare. Regimul necesităților nu era perfect unitar, în unele camere existând o tinetă în care erau depozitate. Dormitul era și el un chin, victimele fiind obligate să stea pe pat întinse pe spate, cu pătura până la piept și mâinile deasupra păturii, ca să nu poată să se sinucidă. Dacă vreunul adormea și se mișca în somn, plantoanele care stăteau de gardă peste noapte îl loveau violent cu ciomagul, ceea ce, alături de tensiunea acumulată în timpul zilei în urma bătăilor, făcea somnul imposibil pentru mulți dintre deținuți. Alții nu au fost lăsați să doarmă în mod intenționat timp de câteva zile, ajungându-se până la zece, cincisprezece, în cazurile extreme, pentru a-i doborî fizic. La un moment dat, a fost introdusă o nouă metodă de tortură – statul în poziție fixă, care presupunea așezarea în fund, cu mâinile pe genunchi și privirea ațintită la vârful picioarelor timp de săptămâni. La orice tresărire, deținuții erau loviți cu bâta, însă după zile întregi de stat în aceeași poziție fixă, mulți dintre ei preferau (și chiar căutau) să fie loviți, pentru că astfel aveau posibilitatea de a se mișca câțiva centimetri¹⁴.

Existau și lovituri speciale, consacrate, cum era cea a lui Țurcanu, care lovea, cu piciorul, direct în figura deținuților, ca într-o minge de rugbi, sau lovitura „Diacă”, după numele torționarului care lovea direct în ficat, lăsându-le pe victime inconștiente și aproape moarte.

La aceste metode de schinguire fizică se adăugau metode cu nimic mai puțin înspăimântătoare, de tortură psihică. Cea mai dureroasă dintre toate era „întretortura” sau participarea la tortura celorlalți, pe care deținuții erau obligați să o facă, trebuind, adesea, să își lovească și își rănească tovarășii de suferință, la

¹⁴ Alin Mureșan, *op. cit.*, pp. 44-45.

comandă. Aceasta era numită „asistarea la spectacol” și fusese inventată de Țurcanu, care observase că „pentru cei ce trecuseră prin chinuri, faptul de a asista la schingiuirile altora era deseori mai insuportabilă decât a suporta ei înșiși, terorizați și de perspectiva de a putea deveni, la cel mai mic capriciu al reeducatorului, din spectator, actor”¹⁵.

Nicolai Popa, în calitate de cunoscător direct al acestor atrocități, descrie astfel această formă de suferință: „În afară de tortura fizică, cauzată de poziția pe care trebuie să o respecti, era și o alta, mai groaznică, aceea de a asista la torturile altora. Această tortură psihică cred că a dus la prăbușirea unui număr mult mai mare de oameni decât tortura fizică. În timp ce noi ședeam să ne gândim, era luat, pe rând, câte unul de pe prici și bătut sub privirile noastre, spunându-i-se că la fiecare ne vine rândul.

Dacă am fi știut când urmăm, poate am fi fost mai liniștiți, dar starea aceasta de așteptare era îngrozitoare, măcinându-ne nervii. Veneau mereu cu metode noi de tortură și nu știam ce ne mai așteaptă. Am fi vrut să ne vină cât mai repede rândul, să nu mai vedem ce se întâmplă sub ochii noștri. Unul câte unul, cuprinși de deznădejde, oamenii începeau să cedeze. Parcă aceste chinuri nu ar fi fost suficiente; au început să ne umilească, urmărind să distrugă orice urmă de demnitate din noi”¹⁶.

„Spectacolele religioase” și „liturghiile negre” – forme paroxistice de blasfemie

De un grotesc aparte erau spectacolele religioase, regizate de Țurcanu, și „liturghiile negre”. Acestea erau „puse în scenă” mai ales la marile sărbători creștine și cel mai mult aveau de suferit preoții, studenții la Teologie și deținuții cunoscuți pentru convingerile lor creștine înalte și statornice.

Ioan Ianolide, în volumul său, descrie un astfel de spectacol religios, cu ocazia Crăciunului, la care a fost blasfemiată Taina Întrupării Mântuitorului Iisus Hristos: „Pe un perete era spânzurat cu curele, de două cuie, un tânăr care fusese torturat împreună

¹⁵ Virgil Ierunca, *op. cit.*, p. 55.

¹⁶ Nicolai Popa, *op. cit.*, p. 91.

cu mine, dar refuzase orice colaborare cu «reeducarea». Țurcanu îl bătuse zi și noapte. Îi spunea:

– Ca pe Hristosul mă-tii, mă banditul, am să te răstignesc, dar tu nu ești Dumnezeu, ca ăla, ca să înviezi, învia-l-ar mama dracului de mincinos, că de la el se trag toate ororile săvârșite de legionari... din «spirit de sacrificiu», ca el, nu?! Bine, o să fiți ca el... dar nu, n-o să fiți ca el, o să fii ca nimeni din lume! Bă, nu te lăsăm până nu vei spune cu gura ta că Hristos a fost un șarlatan care a înșelat lumea! Și nu numai atât, bă, va trebui să-ți răstignești tu singur prietenii, ca să le scoți pe Hristos din capetele alea verzi! S-a terminat cu jertfa! Aici vă facem oameni, bă, oameni, nu bandiți, nu mistici!

Acum Genu privea triumfător spre perete. Cu glas liniștit, a zis:

– Azi e Crăciunul. Bine... Să-l sărbătorim și noi cum se cuvine!... Hei, tu, ăla, dezbrăcarea! A ordonat el unui tânăr.

Acela, tremurând, s-a dezbrăcat și era tot trupul lui vânăt și însângerat.

– Tu ești fecioara cea prea..., a zis Genu. Așează-te în poziție de născătoare! N-ai mai fătat tu până acum, dar acum ai s-o faci și pe asta!

Tânărul s-a așezat pe dușumea. (...)

Asistența scotea strigăte ce semănau cu scheunatul câinilor bătuți. Actul s-a săvârșit. Genu a continuat:

– Mai trebuie și îngeri imaculați, boi și măgari, ca să fie legenda verosimilă. Toți la pielea goală. Vreau o orgie, bă, cum nu s-a mai văzut. Eu, Dumnezeu, o ordon ca atotputernic! Și o să vă iasă Dumnezeu și din măduva spinării, nu numai din creierii ăia stricați! (...) Apoi să treceți, pe rând, să vă cuminecați. (...) Dacă nu vă ajunge, avem tineta plină! Atenție, Dumnezeu e de față, totul să se petreacă după voia mea și toți să-mi cântați slave și osanale. Executarea! A ordonat Țurcanu.

Și a început un ritual dement, condus de fantezia lui Genu, care părea inepuizabilă.

Când jocul macabru și fantastic era în toi, careva a strigat:

– Dom?, dom?, dom?... a... a murit...

– Cine, bă, a murit?

– Hristos cel răstignit! și a arătat spre peretele pe care era tânărul crucificat.

S-a făcut liniște o clipă. Genu s-a apropiat de cel răstignit. I-a tras un pumn în ficat, altul în burtă, dar acela n-a mai înviat, n-a mai mișcat.

– Am scăpat de umbra asta care a luat soarele oamenilor!, a zis Genu.

L-au dat jos de pe perete. L-au tras la ușă, au bătut și Genu a spus:

– I-a cedat inima. Luați-l, domnule sergent major! Hei, tu, Șerbule, du mortu? asta unde-ți zice domnu? sergent!

Șerbu l-a prins de un picior și îl târa pe coridor. Când a ajuns în dreptul scârilor, s-a aruncat în gol și a căzut mort tocmai la subsolul penitenciarului. Temnicerul a dat alarma. Ușile s-au zăvorât imediat. A apărut inspectorul însoțit de gardă. A chemat și pe doctor. Au înconjurat mortul și inspectorul, lovindu-l cu piciorul, a zis:

– Scrie, doctore: sifilis terțiar!

Apoi către director:

– Dispozițiile partidului și guvernului sunt de perfectă legalitate și umanitate. Să nu aud că aici se petrece vreun abuz, că intrați toți în pușcărie!

Vorbea tare, ca să fie auzit de deținuții care ciuleau urechile, să înțeleagă ce se petrece în coridor. După ce s-a terminat cu cei doi morți, s-a trecut la inspecția propriu-zisă. A început chiar la camera 4 Spital. Genu (cum era numit Țurcanu de ai săi) ne-a așezat pe toți pe două rânduri. Inspecția a ieșit perfect. Nimeni n-a raportat nimic, nimeni n-a protestat¹⁷.

Octavian Voinea, referindu-se la efectele reeducării prin tortură, identifică mai multe categorii de deținuți ai sistemului concentraționar din România comunistă: cei care au murit prin tortură ori s-au sinucis; cei reeducați, care executau, robotic, ordinele – aceștia alcătuind marea majoritate; voluntarii, slabi și ușor de manipulat; cei care au mai păstrat o idee de conștiință morală, denunțându-și colegii, dar ferindu-se să aplice bătaia; și cei care au acceptat total orice formă de compromis¹⁸. De aici și cele patru

¹⁷ Ioan Ianolide, *op. cit.*, pp. 270-272.

¹⁸ Octavian Voinea, *Masacrarea studențimii române în închisorile de la Pitești, Gherla și Aiud*, mărturii redactate de Gheorghe Andreica, Editura Majadahonda, București, 1996, *apud* Alin Mureșan, *op. cit.*, pp. 230-231.

alternative, pe care le-au avut aceștia: moartea, nebunia, căderea ori salvarea divină¹⁹.

În acest imperiu al ororilor, Ioan Ianolide identifică două categorii generale de deținuți: „tipul creștin”, „senin, calm, cumpătat, cald, preocupat de gânduri ce se manifestau în fapte bune, în capacitatea de jertfă, în îndelungă-răbdare, într-o viziune cuprinzătoare și profundă a lucrurilor, încât privirea era luminoasă, chipurile erau vesele, mișcărilor ordonate și elegante. Erau oameni ce mângâiau aerul, străbăteau opacitățile și coborau cerurile pe pământ”²⁰; și „tipul satanic”, „agitat, repezit, nesigur, înfricoșat, tensionat, gol pe dinăuntru, fugind mereu de propria conștiință, cu privirea sticloasă, cu zâmbet disprețuitor, cu răutate pe chip, cu ură în cuvânt. Erau oameni nesinceri, mereu la pândă, egoiști, înjurând și gata de crime la ordin”²¹. În cuptorul încercărilor și mai presus decât aceste două tipologii, în închisorile comuniste s-a conturat tipul martirului, al sfântului, al omului complet, deplin, cu o viziune nealterată despre Dumnezeu și lume, precum și despre rolul și sensul vieții sale, chiar și având de suferit cele mai grele încercări.

Cu referire la victimele reeducării, în România, se consideră că au existat 30 de persoane ucise – după aprecierea organelor comuniste – sau peste 60, potrivit unora dintre cei care au trecut prin aceste centre de exterminare; 780 de torturați, potrivit autorităților, și câteva mii, în opinia deținuților și a celor care au studiat aceste pagini negre ale istoriei contemporane²².

Reproducem, în cele ce urmează, un fragment din lucrarea lui Grigore Caraza, care arată cum numărau și se lăudau tortionarii de la Aiud cu numărul victimelor care mureau în schimbul lor: „În acea perioadă (*n.n.*, 1950), Aiudul se afla în plin regim de exterminare. La ora 19, când se schimbau gardienii, paznicul Pavel, șeful secției parter, își striga colegii, luând de la aceștia o anumită situație.

¹⁹ Alin Mureșan, *op. cit.*, p. 230.

²⁰ Ioan Ianolide, *op. cit.*, p. 279.

²¹ *Ibidem.*

²² Ruxandra Cesereanu, *Comunism și represiune în România. Istoria tematică a unui fratricid național*, Editura Polirom, Iași, 2006, p. 165.

Etajul III:

– Maier, câți ai astăzi?

– Doi!

Cu o voce mai înceată, ca pentru el, Pavel spunea:

– Puțin Maier!

Etajul II:

– Man, câți?

– Unu!

– Prea puțin!

Etajul I:

– Vasile Marcu, tu câți ai?

– Trei!

Aici, nu mai erau comentarii. La rândul său, Marcu întreba de fiecare dată:

– Da' tu, băi, Pavele, câți ai?

Și Pavel făcea adunarea cu voce tare incluzându-i și pe ai lui:

– Doi și cu unul – trei și cu trei – șase, și cu unul – șapte!

Șapte, bă!

Ascultam toți acest raport și eu, nou venit, nu știam despre ce este vorba, însă cineva, care avea ceva vechime în Aiud, ne-a dezlegat taina:

– Fraților, asta înseamnă că astăzi au murit 7 inși din celular!²³.

Nici chiar după încetarea experimentului, în 1952, și nici chiar prin condamnarea și executarea lui Țurcanu, în decembrie 1954, alături de alți 15 torționari, pentru a liniști protestele internaționale, umbra acestor realități, parcă, nu a apus.

Mulți dintre supraviețuitorii chinurilor din închisorile comuniste, care s-au mai eliberat, au avut de suferit, după lungii și greii ani de temniță. Unii au intrat în închisoare la tinerețe sau maturitate, cu idealuri și crezuri înalte de viață, iar când au fost eliberați s-au trezit aruncați într-o lume străină și ostilă, simțindu-se flagelați și marginalizați. Pe lângă rănilor fizice și urmările acestora, au avut de înfruntat teama, însingurarea, inadaptația și izolarea din partea semenilor lor.

²³ Grigore Caraza, *Aiud însângerat*, prefață de Dr. dr. Florin Mătrescu, postfață de Adrian Alui Gheorghe, ediția a III-lea, definitivă, Editura Conta, Piatra Neamț, 2009, pp. 60-61.

Dr. Nicu Ioniță, observând comportamentul postdetenție al multora dintre cei ce au trecut prin ororile reeducării, distinge două tipuri generale, fiecare cu unele subtipuri. O primă categorie este cea a spiritelor nobile și înalte, care au înfruntat toate chinurile și suferințele cu demnitate, iar în libertate au avut un comportament înalt și moral. Aceștia sunt: a) misticii – care au rezistat și, apoi, și-au găsit pacea și împlinirea prin credință; b) romanticii, care au purtat toată viața povara lor, neputând uita și neputându-se adapta niciodată deplin și c) raționaliștii, care, observând schimbările ce se petrecuseră în viața socială și politică, s-au adaptat și și-au continuat viața mai departe, împotrivindu-se, lăuntric sau direct, nelegiuirilor pe care le vedeau în jurul lor.

Pe cei care au cedat și au făcut compromisuri în timpul anilor de închisoare, Dr. Nicu Ioniță îi clasifică în: unii care, din cauza brutalității experimentului psihologic al reeducării prin care trecuseră, au fost atât de marcați, încât chiar au ajuns să creadă în el, colaborând, în libertate, cu organele comuniste; și alții, care au colaborat de teamă și sub amenințare, pentru a nu retrăi calvarul prin care trecuseră²⁴.

Deși se vorbește despre o „piteștenizare continuă” sau „generală”, ca uitare a acestor evenimente și o preocupare doar de cele superficiale, de o abolire permanentă a valorilor autentice și înlocuirea lor cu false repere, fenomene ce se pot observa în societatea românească actuală, experimentul reeducării, desfășurat în închisorile comuniste din România, a avut un efect limitat. Este foarte îndreptățită adâncă meditație a lui Ianolide, care, din acest punct de vedere, aprecia că „rezultatele reeducării și «educației» marxiste sunt exclusiv criminale, bestiale, decadente, dezumanizante, degradând însăși natura umană. Oamenilor li s-au dat bunuri materiale, dar au devenit mai egoiști, mai hoți, mai avari, deoarece niciodată n-au renunțat de bunăvoie la ele. Li s-au impus ordinea, dreptatea și egalitatea socială, dar se urăsc mai mult între ei, se tiranizează mai mult, au devenit chiar sadici, fiindcă nici dragostea de semeni, nici bunătatea, nici dreptatea și nici egalitatea nu izvorăsc dinăuntru lor, ci ei sunt unii altora indiferenți.

²⁴ Dr. Nicu Ioniță, *op. cit.*, pp. 74-79.

Oamenilor li s-a promis raiul pe pământ, dar li s-a interzis raiul ceresc, li s-a dat satisfacția simțurilor, dar li s-a negat cea a sufletului, li s-a spus că totul va fi bine și frumos, dar în ei n-a existat nici binele, nici frumosul și, când a dispărut și aspirația spre ceruri, s-au simțit întemnițați pe pământ. Iar când au fost momiți cu poftele trupești au devenit fiare și bestii, fără suflete și fără conștiință, întunecând totul în jurul lor, căci, în ultimă analiză, oamenii care nu se sfințesc în ei înșiși murdăresc lumea cu tot ce e mai rău și murdar în ei. Prin urmare, tot «binele» care siluiește conștiințele nu poate fi decât destructiv²⁵.

În ciuda mijloacelor, am putea spune demonice, satanice, pe care le-au folosit tortionarii, în închisorile comuniste, Dumnezeu le-a stat împotriva acestor bestii cu chip de om, astfel încât mulți dintre ei au sfârșit, asemenea regimurilor pe care le-au instaurat, brutal, fiind aruncați, ca și paginile negre pe care le-au lăsat în urmă, în negura istoriei.

Și, ca printr-un miracol cu care Dumnezeu a binecuvântat viața celor ce s-au împotrivit răului, precum Pasărea Phoenix, care renaște din propria sa cenușă, martirii, eroii și sfinții contemporani, care au suferit pentru credința și idealurile lor înalte, fie au supraviețuit ororilor și terorii, întărindu-se moral și edificându-se spiritual, fie au creat o nouă categorie de sfinți, ce își cere consacrarea – cea a mărturisitorilor contemporani.

²⁵ Ioan Ianolide, *op. cit.*, pp. 279-280.